

TORRES, Carlos Alberto. "Una terra de contrastes i una pedagogia de la contradicció". In: GADOTTI, Moacir. *Llegint Paulo Freire. Vida i obra*. Xátiva: Edicions del Crec, Denes Editorial, 2005.

Una terra de contrastes i una pedagogia de la contradicció

Carlos Alberto Torres

Agoura, Califòrnia, setembre de 1993

Brasil és una terra de contrastes: la terra del meravellós Rio de Janeiro, amb les boniques vistes de la muntanya Corcovado i unes esplèndides platges de primera categoria, però també la terra dels indis amazònics, fustigada, freqüentada i destrossada en el seu propi domini per cercadors d'or i empresaris de tota mena. Brasil és una terra de la joia expressada per mitjà de músiques com la samba o la lambada, del futbol artificios que es juga a les platges, parcs i pertot arreu, però també és la terra de la pena, sempre present en la violència urbana estesa per Rio de Janeiro i tots centres urbans principals: en l'assassinat de meninos da rua, els xiquets que viuen als carrers: en les quantitats creixents del pobres rurals i urbans que constitueixen una cinquena part de la població brasilera. És aquí, en aquest Brasil que, amb un producte nacional brut de 375 billions de dolars l'any 1991, va atènyer el desè lloc entre les poders industrials del sistema mundial, en aquest Brasil, revestit alhora de l'encils de les seues riqueses i l'marg saveur de la pobresa, que se situa aquest llibre sobre Paulo Freire, narrat per Moacir Gadotti, professor de la Universitat de São Paulo, con una experiència personal.

Moacir Gadotti va nèixer fa mig segle a Santa Catarina, al sud del Brasil. Fill d'enmig d'una família pobre de pagesos italians, va créixer entre deu germans que parlaven italiaà fins que va ingressar a l'escola elemental, on va aprendre l'idioma nacional, el portuguès. Sembla que el seu apetit pels idiomes no es va aturar allí, perquè va estudiar també en francès, espanyol, anglès, alemany, llatí i grec. Va obtenir la llicenciatura i el màster en Filosofia al Brasil, i va al doctorar en Educació en la Universitat de Ginebra (Suïssa) l'any 1977. Icom molts intel·lectuals brasilers, Gadotti va tornar a Brasil el 1977 per oposar-se a l'autoritarisme desbocat del govern militar que va prendre el poder el 1964 i enviarr a l'exili molts intel·lectuals del Brasil, inclòs Paulo Freire.

La lluita contra el auctoritarism al Brasil i l'exploració de l'obra de Paulo Freire, a qui havia conegut a Ginebra dels anys setanta, va marcar l'inicis de la carrera acadèmica del Moacir Gadotti. Com molts altres professors brasilers que tornaven al seu país, Gadotti va haver d'acceptar deus feines universitàries per sobreviure. Va treballar com a professor de Filosofia de l'Educació a la Universitat Catòlica de São Paulo, ia la Universitat de Campinas (UNICAMP, una de les primeras universitats d'investigació del país, situada a und cent kilòmetres de distància).

Per a un filòsof de l'educació pregonament preocupat per les nocions de contracíclic, resistència i praxi de l'alliberament, aquesta ubicació geogràfica no podia haver estat més apropiada per al seu treball. L'estat de São Paulo va ser el centre de l'oposició al govern militar.

Les vagues dels metal·listes, de São Bernardo (regió industrial de São Paulo) dels anys 1978 i 1979 van desencadenar altres vagues a reu de Brasil, amb més de tres milions de treballadors plantant cara a l'autoritarisme estatal. El 1979, en diverses trobades celebrats al larg del país, més de cent persones, incloent membres del Congrés, líders sindicals i intel·lectuals, entre els quals es trobava Moacir Gadotti, van decidir d'engegar el Partido dos Trabalhadores, o Partit dels Treballadors (PT), un partit democràtic socialista.

Als actes de la creació del partit que van tenir el 10 de febrer de 1980, Moacir Gadotti, va signar en representació de Paulo Freire, que des Ginebra s'havia adherit amb entusiasme al partit de masses que s'acabava de crear. Entre 1980 i 1982, el PT va passar a tenir alguns milers de membres a tenir-ne 212.000, de manera que li va ser oficialment concedit el registre provisional com a partit polític nacional l'11 de febrer de 1982.

El PT ha jugat un paper enèrgic en el procés de democratització del Brasil. El seu líder, metal·lista Luiz Inácio Lula da Silva (Lula), va quedar segon en la campanya presidencial de 1989, on va ser elegit a Collor, l'únic president de Brasil processat per al·legada traïció per Congrés. A hores d'ara, les travesses polítiques situen Lula com un candidat seriós per a les prosperes eleccions presidencials de 1994, situació bastant remarcable per a un candidat de l'esquerra, atès al paisatge de governs neoliberals a Amèrica Llatina.

Durant molts anys, Moacir Gadotti, va presidir la Comissió d'Educació del PT a São Paulo, i va ajudar a la planificació d'una política educativa democràtica i socialista per a Brasil. Quan el PT va guanyar les eleccions municipals de 1989 a São Paulo, Gadotti es va unir amb a Paulo Freire, que va ser nominat Secretari d'Educació del municipi per l'alcalde Luiza Erundina, Gadotti va esdevenir cap del gabinet de Freire fins que aqueles va renunciar el 1991 per continuar amb seues tasques d'escriptor i conferenciant.

Moacir Gadotti ha desenvolupat una aproximació original a la noció d'enllaços populars d'escola pública popular, que enllaça estretament les demandes clau d'un apropament democràtic i socialista a l'ensenyament (autonomia de l'escola, qualitat de l'educació) amb la tradició llatinoamericana d'un ensenyament gratuït i obligatori. El punt de vista de Gadotti, encara que no exactament idèntic, és molt proper de les posicions que Paulo Freire ha defensat des de fa més de quatre dècades.

No hi ha només una compatibilitat de punts de vista teòrics i polítiques o una gran amistat entre Gadotti i Freire, sinó que Moacir Gadotti va contribuir molt a que Freire obtingués feina com a professor d'universitat quan va tornar a Brasil el 1980 després del seu exili a Ginebra,

maltrat la miríada d'obstacles que hi van presentar els conservadors del món acadèmic i del govern.

A partir del seu treball i de la seua associació amb Freire, que ha abraçat deus dècades, Moacir Gadotti ofereix en aquest llibre una visió política actual i una anàlisi biogràfica de la vida i l'obra de Freire. Escrit de manera planera i directa per a professors d'escola primària i secundària, aquest llibre és abundant en informacions biogràfiques de primera mà, i aporta imatges gràfiques del treball de Freire a Brasil u en altres llocs, al mateix temps que ofereix també relacions documentades de fonts que van influir Freire i interpretacions sobre la filosofia política del creador de *Pedagogia de L'oprimit*.

Brasil, terra de contrastos, mostra a la manera hegeliana la contradicció entre universalitat i particularitat, una característica ben copsada per Moacir Gadotti a l'hora de tractar les tensions dialèctiques entre les propostes originals de Freire al nord-est de Brasil i la reverberació del seu treball arreu del món. La qualitat de les descripcions i les anàlisis així com la tensió entre la particularitat i la universalitat, fan que, en la nostra modernitat incompleta, aquest llibre sobre Paulo Freire siga especialment intrigant i atractiu per al lector.